

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ŞİDDET ALGISI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ELAZIĞ MERKEZ İLÇE ÖRNEĞİ

Yeşim KUBAR¹
Gülşen KIRAL²

ÖZ

Şiddetin; bilim dallarının içeriği, toplumların yapısı ve tarihsel gelişimlerine göre farklı bakış açıları ile incelenmesi nedeniyle net bir tanımı yapılamamaktadır. Genellikle; sertlik, kaba kuvvet kullanma, insanları sindirmek, korkutmak amacıyla uygulanan her tür tutum ve davranış şiddet olarak ifade edilmektedir. Genç bireyler, yaşamlarının önemli bir bölümünü okullarda geçirmektedir. Okullarda, şiddet olaylarının gözlemlenmesi öğrenme sürecine zarar vermekte, gençlerin gelişimlerini engellemekte ve saldırganlaşmalarına neden olmaktadır. Okullarda şiddet olgusu ülkemizin bir gerçeğidir ve en önemli stratejik görev eğitim sistemimize düşmektedir. Araştırmada amaç; Elazığ ili merkez ilçede öğrenim gören lise öğrencilerinin şiddet kavramını nasıl algıladıklarını belirlemek, öğrencilerin okulda şiddet davranışında bulunma, şiddete uğrama durumlarına etki eden faktörleri belirleyerek Millî Eğitim Bakanlığının şiddet olgusuna karşı yürüttüğü çalışmalara katkıda bulunmaktır. Çalışmada; öğrencilerin %79,5'nin şiddete maruz kaldığı, en çok fiziksel şiddete uğradıkları, şiddeti en çok sokaklarda, medyada gözlemledikleri, öğrenciyi şiddet eğiliminden alı koyan en önemli etmenin aldıkları ahlaki ve kültürel eğitim olduğu, şiddet olaylarının en önemli sebebinin ahlaki değerlerdeki bozulma olduğu, en çok erkeklerin şiddet davranışında bulunduğu, şiddete uğrayan öğrencilerin şiddet davranışında bulunma olasılıklarının, hiç şiddete uğramayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu, üzerinde silah, kesici alet taşıyan öğrencilerin taşımayan öğrencilere göre ve hata yaptığında ailesi tarafından azarlanan öğrencinin azarlanmayanlara göre okulda şiddet davranışında bulunma olasılığının yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Eğitim, Binary ve Multinomial Lojit, Lise, Elazığ

VIOLENCE PERCEPTION OF HIGH SCHOOL STUDENTS: A CASE OF ELAZIG CENTRAL DISTRICT

ABSTRACT

Due to the content of the branches of science, the structure of the societies and their historical development, different perspectives and different variables the violence cannot be defined clearly. However, violence in general can be defined in the form of hardness, rigid behavior, brute force and is expressed as any attitude and behavior applied in order to intimate and scare people. Young individuals spend a significant part of their lives in schools for education. Observation of violence in schools harms the learning process, hinders the development of young people and causes them to become aggressive. Violence in schools is a fact of our country and the most important strategic task falls on our education system. The purpose of this research to find how high school students in the central district of Elazığ perceive the concept of violence and to determine the factors affecting violent behavior of students in school. This study contribute to increasing the effectiveness of the studies against violence carried out by the Ministry of National Education. Study shows, 79,5% of the students were subject to violence. They mostly subject to physical violence. Most of them observed the violence in streets and in the media. The most important factor that prevented the student from the tendency of violence is the moral and cultural education. And the most important reason for the violence is the deterioration in moral values. Most of the men have violent behaviors. Students who are exposed to violence are more likely to tend to violence than students who have never been exposed to violence. Students who carry a gun or a sharp object

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, ykubar@firat.edu.tr, 0000-0002-3439-9430

² Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, vkiral@cu.edu.tr, 0000-0002-0541-0178

Received/Geliş: 26/06/2019 Accepted/Kabul:01/10/2019, Literature Review/Derleme

Cite as/Alıntı: Kubar, Y. ve Kiral, G. (2019), "Lise Öğrencilerinin Şiddet Algısı Üzerine Bir Araştırma: Elazığ Merkez İlçe Örneği", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt 28, sayı 2, s.354-374.

are more likely to show violence than those who do not. Students who were condemned when made a mistake in their parents were more likely to be violent at school than those who were not condemned.

Keywords: Violence, Education, Binary and Multinomial Logit, High School, Elazığ

Giriş

Şiddet; sertlik, katılık, öfkeli ve tahammülsüz anlamlarına gelmekte, zorbalık, kaba kuvvet, zarar vermek manalarıyla kullanılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) 2014 yılında ifade ettiği şekliyle; "bireyin fiziksel ya da zihinsel olarak kötü muameleye maruz kalması, suistimale uğraması ya da sömürülmesi" şiddet olarak kabul edilmektedir. Şiddet dar anlamıyla, kişilere ve nesnelere yönelik düşmanlık ve öfke duygusunun, yoğun ve yıkıcı bir şekilde ortaya çıkmasıdır (Budak, 2003:712). Şiddet; insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı verici bir edim olarak ifade edilmektedir (Şener ve Özan, 2013: 8). Şiddette güç kullanımı yanı sıra saldırganlığı yansıtan tüm söz, yaklaşım, hareketler, bedensel ve ruhsal etkilenmeler önemlidir. Çeşitli şekillerde çıkar elde etmek amacıyla, bireylerin veya bir topluluğun diğer birey veya topluluğa karşı göstermiş olduğu, incitmek, zarar vermek amaçlı bilinçli davranışlar şiddetin içeriğini oluşturmaktadır (Gurr, 1973:359-392).

Psikolojik anlamda şiddet ve saldırganlık; engellenmenin, bir sonucu olarak, ruhsal düzeyde yolunda gitmeyen süreçler sonucunda ortaya çıkmaktadır. İnsan ilişkilerinde ruhsal açıdan yaşanan yaralanma, sevgi ve şefkat yetersizliği, reddedilme, değer verilmeme, kendini ifade edememe, ağır baskı ve tehdit altında bulunma, sağlıklı bir benlik gelişimini engellemektedir (Hökelekli, 2007:61-78). Ahlaki şiddet ise, bireyin ahlaki değerlerine karşı yöneltilmiş ve kişinin ahlaki yaşam tarzını tehdit eden her türlü tutum ve davranış olarak tanımlanmaktadır. Bireyin haklarına ulaşmasını yasa yoluyla engellemek veya yasayı evrensel hukuk kurallarına aykırı olarak bireyin aleyhine yorumlamak ise yasal şiddettir. Ekonomik faaliyetlerin yasa yoluyla engellenmesi ve kişinin başkalarına sağlanan ekonomik destekten mahrum bırakılması ise ekonomik şiddet olarak kabul edilmektedir (MEB, 2008: 1).

Şiddetin okullarda ve toplumsal yaşamda nasıl oluştuğu ve kabul görüp görmediği son derece önemlidir. Şiddet, maruz kalanlar tarafından meşru görülüyorsa şiddet olmaktan çıkarak bir alışkanlığa dönüşmektedir. Şiddet bir yaşam biçimi olarak benimseniyorsa, sorun olarak görülmemekte aksine sorun çözümlerinin bir aracı olarak kabul edilmektedir.

Şiddet olgusunu ortaya çıkaran, şiddet davranışlarına kaynak olan genel ve alt faktörler bulunmaktadır. Genel faktörlerden biri bireysel faktörler olarak ifade edilmekte; anti-sosyal davranışın varlığı, düşük zekaya sahip olma, dikkat bozukluğu, öğrenme güçlüğü, motor-beceri gelişiminin yetersiz olması, doğum öncesi ve sonrası komplikasyonlar, küçük düzeyde bazı anormallikler alt faktörler olarak açıklanmaktadır (Buka ve Earls,1993.46-60). Aileye İlişkin Faktörler; ebeveyn denetimin yetersizliği, çocukların sosyalleşmelerinde ebeveyn katılımının yetersizliği, ebeveyn disiplinin yetersizliği, aile bireyleri arasında kriminal davranışın varlığı, ebeveynlerin çocuklarına kötü muamelede bulunmaları, eşler arasındaki evlilik ilişkilerinin zayıflığı, ebeveynlerin boşanmaları ve ayrılmaları yer almaktadır. Toplumsal faktörler okullarda yaşanan şiddeti de açıklayan bir özellik göstermekte ve silahların varlığı veya silahlara kolay bir biçimde

sahip olabilmek, uyuşturucu elde etme ve kullanma, şiddetin yaygınlığı, suçlu arkadaş grubunun varlığı, kitle iletişim araçlarının etkisi, yüksek düzeydeki geçici nüfus ve ekonomik yoksunluk, şiddet davranışını sıradan ve normal olarak görülmesini sağlayan bir kültürel yapının varlığı olarak tanımlanmaktadır. İnsan davranışları yaşamı boyunca edindiği değerler sistemi ile yakından ilişkilidir. İnsanlar; aile içi yaşamlarıyla, okul döneminde, iş hayatında, arkadaş çevresinde değerlerini kazanmakta ve bu değerlerle davranışlarını, tutumlarını belirlemektedirler. Evrensel ve toplumsal değerleri benimsemiş toplumlarda şiddetin olaylarının düşük seviyede olacağı düşünülmektedir. Ancak bilişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ve internetin her an ulaşılabilir olması şiddetin yaygınlaşmasında, artmasında ve değerlerin yok olmasında etkili araçlar olarak ilk sıralarda yer almaktadır.

Dünyada ve Türkiye’de yapılan araştırma sonuçlarına göre, şiddet olayları artış göstermektedir (Özür vd. 2011: 54). Bu sonuca paralel olarak gelişen bir diğer durum ise okuldaki şiddet olgusudur ve kaygı verici olarak ilerlemektedir. Şiddeti kavramı araştırılırken, nelerin şiddet olarak algılanacağı önemlidir çünkü aynı tutum ve davranışlar, kişilik tipleri göre farklı algılanmakta, bazıları aynı tutum ve davranışı şiddet olarak algılamakta, bazıları aynı tutumu şiddet olarak görmemekte, olağan bir durum olarak değerlendirebilmektedir. Bu durumda hangi davranışların şiddet olarak kabul edileceği; bireylerin kültürel ve inanç yapılarına, değer yargılarına, kişilik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.

Öğrencilerin şiddet kavramına ilişkin algılarının belirlenmesinin eğitimsel önlemlerin alınması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle çalışmada, Elazığ ili merkez ilçesine bağlı devlet ve özel liselerde eğitim gören 1032 öğrencinin şiddet algıları, şiddetin nedenleri tespit edilmeye çalışılmış elde edilen bulgular ile gerekli önlemlerin alınması için tavsiyelerde bulunmak amaçlanmıştır.

Literatür

Özgür vd. (2011) “Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler” adlı çalışmalarında; lise öğrencilerinin şiddetle karşılaşma ve şiddeti algılama durumlarını, şiddet eğilim düzeylerini ve bunu etkileyen faktörleri belirlenmesi amaçlamıştır. Araştırmada sayı-yüzde dağılımı, Mann Whitney-U testi ve Kruskal Wallis test analizleriyle öğrencilerin %10,3’ünün şiddete maruz kaldığı ve bu öğrencilerin yarısından fazlasının (%51,4) bu şiddeti arkadaşları tarafından okulda yaşadığı saptanmıştır. En yüksek oranda şiddet türü “fiziksel şiddet”, algılanan şiddet kaynağı “dayak” olarak belirtilmiştir. Şiddet eğiliminde etkili faktörlerin ise öğrencilerin cinsiyeti, buldukları sınıf, ailenin gelir düzeyi ve babanın çalışma durumu olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak, öğrencilerin şiddet deneyimlerinin az olmasına karşın, şiddet eğilimlerinin orta düzeyde olduğu, şiddet yaşama konusunda risk grubu oluşturduğu, ekonomik durumun şiddet eğiliminde etkili faktörler olduğu belirlenmiştir.

Taylan (2011) çalışmasında, Konya İl Merkezindeki Ortaöğretim Okullarını temsilen seçilen sekiz lisede öğrenim gören 640 öğrenci üzerine soru formu yardımıyla uygulanan saha araştırmasında Ki-Kare, t-Testi, ANOVA, hiyerarşik çoklu regresyon analizi ve lojistik regresyon analizi tekniklerini kullanarak, lise öğrencilerinden televizyonu çok izleyenlerinin az izleyenlerden; daha fazla acımasız ve tehlikeli dünya algısına, daha fazla şiddet algısına, daha fazla suç korkusuna sahip olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Şahin ve Owen (2009) çalışmalarında, Kayseri ilindeki dört lisede öğrenim görmekte olan (n=1011) öğrencilerle; öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarını ölçmek için temel psikolojik ihtiyaçlar ölçeği, saldırganlık ölçeği kullanarak öğrencilerin kişisel ve sosyal özellikleri hakkında bilgi toplamış ve verilere iki yönlü varyans analizi, Scheffé çoklu karşılaştırma testi uygulayarak; öğrencilerinin saldırganlık puanı üzerinde ilişki ihtiyacı ile serbest zamanlarda yapılan etkinliğin türü, özerklik ihtiyacı ile cinsiyet değişkenlerinin ortak etkisi değişkenlerini anlamlı bulunurken; diğer değişkenlerin ortak etkileri anlamlı bulunmamıştır. Cinsiyetin, algılanan anne tutumunun, algılanan baba tutumunun, ailede şiddet uygulanma durumunun, ilişki ve yeterlik ihtiyaçlarının öğrencilerin saldırganlık puanları üzerindeki temel etkisi anlamlı olduğu, lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri üzerinde algılanan anne tutumunun anlamlı olduğu, aile içi şiddet uygulanma durumunun öğrencilerin saldırganlık düzeyi üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Genç vd. (2017) çalışmalarında, Antalya il merkezindeki Sağlık/Meslek/Teknik Lisesi; İmam Hatip Lisesi; Genel/Anadolu Lisesi ve Fen/Sosyal/Öğretmen Lisesi okul türlerinde öğrenim gören toplam 2383 lise öğrencisine anket uygulayarak lise öğrencilerinin annelerinden ve babalarından fiziksel şiddet görme sıklığı ve onların şiddetine tanıklık etme sıklığı ile kendilerinin şiddet içeren davranış ve duygularının sıklığı da sorularak ikili ilişkiler tespit edilmeye çalışılmıştır. Betimleyici istatistikler ve ki-kare istatistik tekniği kullanılan çalışmada, lise öğrencilerinden anne ve babalarının fiziksel şiddetine maruz kalanlar, şiddet görmeyenlere göre başkalarına daha fazla fiziksel ve sözel şiddet uyguladıkları; hayvanlara daha fazla şiddet uyguladıkları; daha fazla kızgınlık, saldırganlık ve öfke duygusu hissettikleri ve kendine daha fazla zarar verdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Aynı şekilde ebeveynler arasında şiddete tanıklık eden gençlerin, tanıklık etmeyenlere göre daha fazla sözel ve fiziksel şiddet eğilimi gösterdikleri; kızgınlık, saldırganlık ve öfke duygusunu daha fazla hissettikleri, kendilerine daha fazla zarar vermekte ve hayvanlara daha fazla şiddet uyguladıkları sonuçları elde edilmiştir.

Arslan (2015) çalışmasında, Batman ili merkez ilçe okullarında yaşanan şiddet olaylarının dinamiklerini anlamak, hangi zaman diliminde, hangi ortamlarda, hangi neden ve koşullarda ortaya çıktığını tespit etmek amacıyla toplam 430 öğretmen ile görüşmüş araştırma sonuçlarına göre, öğrenciler arasında sözel, fiziksel, duygusal şiddet türlerinde artış görüldüğü. Ayrıca hırsızlık, okul eşyasına zarar verme, sigara içme, uyuşturucu kullanma, kesici aletlerle kavga etme şeklindeki davranışların da giderek yaygınlaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Göldağ (2015) çalışmasında, Malatya Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören 307 öğrenciye anket uygulayarak verilerin çözümlenmesinde, aritmetik ortalama, standart sapma, frekans, yüzde, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis H testi kullanmış, öğrencilerin şiddet eğilim düzeylerinin, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmışlardır. Kız öğrencilerin şiddet eğilim düzeyleri erkek öğrencilere göre daha düşük çıkmıştır. Araştırmada elde edilen diğer sonuçlara göre öğrencilerin; güç, başarı ve uyarılım değerleri puanları arasında, şiddet eğilimi düzeylerine göre anlamlı bir farklılık bulunduğu, hazcılık, öz yönelim, yardımseverlik, evrenselcilik, geleneksellik, uyma, güvenlik ve toplam değer puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın Önemi ve Veri

Lise öğrencilerinin şiddet kavramına ilişkin algılarının belirlenmesi, artan şiddet olaylarının önlenmesi için son derece önemlidir. Şiddet önlenemezse günden güne kuşaktan kuşağa yayılan bir özellik göstermekte, şiddetin yaygınlaşması toplumda sosyal aksaklıkların oluşmasına neden olarak toplumun geleceğinin sağlam temellere dayanmasını engellemektedir. Bu nedenle şiddet önlenmesi zorunlu bir olgudur. Genç bireyler arasında şiddet en fazla görüldüğü yaş grubu 15-16 yaşlarıdır ve bu yaş grubu risk faktörü oluşturmaktadır. Bu dönem öğrencilik dönemi olarak ifade edildiği için okul ortamında şiddetin varlığı ve boyutlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, araştırma 15-18 yaş grubunun eğitim gördüğü lise eğitim düzeyinde gerçekleştirilmiştir.

Çalışma bir alan araştırmasıdır ve araştırma, 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında Elazığ ili merkez ilçede bulunan 42 lisede okuyan 1032 öğrenciyle yüz yüze anket yöntemi ile gerçekleştirilmiş, gönüllük esasına bağlı kalınarak tamamlanmıştır. Yanlış ve eksik veri girişleri neden ile 68 anket iptal edilip toplam da 1032 anket üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir. Güvenilirlik analizi yapıldıktan sonra incelemek istediğimiz bağımlı değişkenlere bağlı olarak uygun ekonometrik modeller multinominal ve binary lojistik regresyon modelleri) kullanılarak analizler yapılmıştır. Analizler SPSS 21 ve Stata I/C 14.2 programları aracılığı ile yapılmıştır.

Anket içinde üç ayrı alt ölçek olup, bunlarda sırası ile öğrencinin kendisi, ailesi ve okulu ile ilgili şiddet algılarına ait bilgileri içermektedir. Üç ölçek için güvenilirlik analizi yapılmış Cronbach Alfa değerleri her üç ölçekte de yeterli düzeyde (>0,70) olduğundan analizlere geçilmiştir.

İncelemek istediğimiz bağımlı değişkeni en iyi açıklayan bağımsız değişkenleri belirleyebilmek için çok sayıda model spesifikasyonları denenmiş, istatistik açıdan en iyi olan model bulunarak analizler tamamlanmış ve sonuçlar yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılanların %47,6 sı erkek, %52,4 ü kadındır. Aile ekonomik düzeyi değişkenine bakıldığında %54,4 ü orta, %27,7 si de düşük gelir kategorisindedir. Ebeveyn eğitim düzeylerine bakıldığında çoğunluğun lise ve altı eğitim seviyesine sahip oldukları, babalarda %20,7 lik annelerde ise %9,8 lik bir oranda üniversite mezunu oldukları gözlemlenmiştir. Öğrencilerin %38,5 inin babası esnaf, işçi, çiftçi kategorisinde iken %37,2 si memur ve emekli olduklarını söylemişlerdir. %24,3 ü ise serbest meslek ile uğraşmaktadır. Öğrencilerin %79,5 i şiddete uğradığını ve en çok da %31,9 ile fiziksel şiddete uğradıklarını beyan etmişlerdir. Fiziksel şiddeti %29 ile sözel şiddet ve hemen ardına %20,5 ile ekonomik şiddet takip etmektedir.

Genel olarak ebeveyn tutumlarına bakıldığında öğrencilerin %41,9'u annelerinin kendileri ile ilgili %15,4'ü arkadaş gibi, %15,9'u da koruyucu olduğunu %5,3 lük küçük bir oranda ilgisizlik problemi ile karşı karşıya kaldıkları söylemişlerdir.

Okullarda şiddet olaylarının çıkmasının en önemli sebebi; %15,9 ile okullarda sosyal faaliyet yetersizliği, %15,8 ile yoksulluk ve %13,6 ile çevrenin olumsuz etkilerinin olduğu vurgulanmıştır. Bunu takiben %11,6 ile ahlaki değerlerdeki bozulma ve %10,7 ile medyadaki şiddet içerikli oyunların geldiği de görülmektedir. Okulda şiddet görüyor musunuz? sorusuna %83,7 si hayır cevabını vermiştir. Okulda silah ya da kesici alet taşıma oranı %17,8 ile düşük bir orandadır. Size yapılan şiddete nasıl karşılık verirsiniz sorusuna ise %47,7 si şiddetle karşılık veririm cevabını işaretlemiştir. Karşılık vermeden

ortamdan uzaklaşmayı tercih edenlerin oranı %29,5 ler de kalmıştır. Şiddete uğradığınızda ilk kiminle paylaşsınız? sorusuna öğrencilerin %43,9'u yakın arkadaşımı cevabını verirken ailemle paylaşırım cevabını verenlerin oranı %40,7 olarak elde edilmiştir. Hiç kimse ile paylaşım yapmayı düşünmeyen kişilerin oranı %1,4 ile çok düşüktür. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%56,4'ü) korku, aksiyon izlemeyi tercih ederken %25,5'i komedi, %18,1 i ise belgesel, haber, bilim, din programlarını izlemeyi tercih etmektedirler. Okulda öğrenciyi şiddet eğiliminden alı koyan etmen olarak en çok %53,2 ile aldıkları ahlaki ve kültürel eğitim olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bunu %24,9 ile ceza alma korkusu takip etmektedir. Hiç korkusu olmayan ya da alıkoyan bireyin olmadığını savunan kişilerin oranı %0.04 ile çok düşüktür. En çok şiddeti nerede gözlemliyorsunuz sorusuna verilen cevaplara bakıldığında ise öğrencinin ev ve okuldan ziyade şiddeti sokaklarda, maçalarda, medyada gözlemlediği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilere göre okuldaki şiddet olaylarının en önemli sebebi %30,8 ile ahlaki değerlerdeki bozulma olarak seçilmiştir. Bunu aile için eğitimin yeterli olmaması seçeneği de %25,5 ile takip etmektedir. Size karşı şiddetin tanımı nedir sorusuna öğrencilerin %38,2 si kaba kuvvet, dayak, %32,1 i ise psikolojik baskı yanıtlarını vermişlerdir. Bu tanımları %7,8 ile savaş, terör, %5,6 ile kontrolsüzlük takip etmektedir.

Tablo 1: Modellerde Kullanılan Değişkenlerin Tanıtımsal İstatistikleri

		Frekans	Yüzdesi	Kod
Cinsiyet (S2)	Kadın (Referans)	541	52,4	0
	Erkek	491	47,6	1
Ne Tür Şiddete Uğradınız? (S13)	Ekonomik	212	20,5	1
	Sözel	299	29	2
	Fiziksel	329	31,9	3
	Hiç uğramadım (Referans)	192	18,6	0
Baba Meslek (S7)	Memur Emekli (Referans)	384	37,2	0
	Esnaf	397	38,5	1
	Serbest	251	24,3	2
Şiddeti gözleme yeriniz (S11)	Ev-Okul (Referans)	252	24,4	0
	Medya	253	24,5	1
	Sokak-Maç	525	50,9	2

Şiddete Uğrama Durumuz (S12)	Hayır (Referans)	212	20,5	0
	Evet	820	79,5	1
Silah-Kesici alet taşıma Durumu (S16)	Hayır (Referans)	847	82,1	0
	Evet	184	17,8	1
Okulda şiddet yapma durumu (S15)	Hayır (Referans)	677	65,6	0
	Evet	355	34,4	1
Ne tür program izlemeyi tercih ediyorsunuz? (S19)	Korku-macera-Aksiyon (Referans)	582	56,4	0
	Belgesel-Haber	187	18,1	1
	Komedi-Spor-Magazin	263	25,5	2
Aile Ekonomik Düzey (S4)	Düşük	286	27,7	0
	Orta	561	54,4	1
	Yüksek	185	17,9	2
Anne Tutum (S8)	Koruyucu-otoriter-disiplinli	300	29,1	0
	İlgisiz mesafeli	141	13,6	1
	İlgili, arkadaş gibi	591	57,3	2
Baba Tutum (S9)	Koruyucu-otoriter-disiplinli	364	35,3	0
	İlgisiz mesafeli	186	18	1
	İlgili, arkadaş gibi	482	46,7	2
Şiddeti tanımlaması (S10)	Kaba kuvvet	394	38,2	0
	Kapkaç, savaş terör, kontrolsüzlük, tehdit	165	16,1	1
	Psikolojik baskı, küfür hakaret, kaba söz ve diğer	471	45,7	2

Yöntem

Regresyon yöntemleri; bağımlı ve bağımsız değişken(ler) arasındaki ilişkiyi modelleme, katsayı kestiriminde bulunma, bağımlı değişkeni etkileyen en önemli değişken(ler)i

bulma, veriyi özetleme gibi çeşitli amaçlar için kullanılırlar. Kullanılacak regresyon yöntemi bağımlı değişkenin tipine bağlı olarak belirlenir. Basit ve çoklu regresyon yöntemlerinde bağımlı değişken sürekli iken, lojistik regresyon yöntemlerinde bağımlı değişken kategorik ya da niteliksel veri tipindedir. Lojistik regresyon niteliksel bağımlı değişkenin kategori sayısı ve kategorilerin sırasız ya da sıralanabilir olmasına göre farklı isimler alır. Bağımlı değişken, niteliksel ve iki kategorili cevap değişkeni içeriyorsa modellemede en yaygın kullanılan teknik binary lojistik regresyondur. Bağımlı değişken ikiden fazla kategorili sınıflamalı niteliksel değişken ise multinominal lojistik regresyon, sıralanabilir niteliksel değişken tipinde ise de sıralı lojistik regresyon yöntemi kullanılarak analizler yapılmaktadır (Çokluk, 2010).

Binary lojistik regresyon yönteminde hedef, bağımlı değişkenin sonucunu tahmin edebilecek en sade modeli bulmaktır. Analiz sonucunda elde edilen modelin uygun olup olmadığı ki-kare testi yardımıyla, bağımsız değişkenlerin model için anlamlı olup olmadıkları da Wald testi kullanılarak belirlenir.

Lojistik regresyon analizinde doğrusal regresyon analizindeki varsayımların hiçbiri aranmaz. Bu da araştırmacılara esneklik sağlamaktadır. Analizde temel çıkış noktası bireylerin hangi grubun üyesi olduğunu kestirmede bir regresyon denklemi oluşturmaktır. Lojistik regresyon analizinde bağımlı değişkenin alabileceği değerlerden birinin gerçekleşme olasılığı tahmin edilir.

Lojistik regresyonda “En çok olabirlik yöntemi” adı verilen kestirim yöntemi kullanılır. Bu yöntem gözlenen veri kümesine ulaşma olasılığını maksimum yapacak şekilde bilinmeyen parametreleri tahmin etmemizi sağlar.

Lojistik regresyon, 0 ile 1 arasında değerlerle sınırlı lojistik eğrisi üretir. Lojistik regresyon, lineer regresyona benzer, ancak eğri olasılık yerine hedef değişkenin olasılıklarının doğal logaritması kullanılarak oluşturulur.

$Z = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \dots + \beta_p x_p$ olmak üzere, çoklu lojistik regresyon modeli aşağıdaki eşitlik ile tanımlanır. ($\beta_0, \beta_1, \dots, \beta_p$ regresyon katsayılarıdır)

$$P(Y) = \frac{e^Z}{1 + e^Z} = \frac{1}{1 + e^{-Z}}$$

Lojistik regresyon denklemi $P(Y)$ 'in bir lojit dönüşümü olarak ifade edilir ve aşağıdaki olasılık oranı ile tanımlanır:

$$\ln \left[\frac{P(Y)}{1 - P(Y)} \right] = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \dots + \beta_p x_p$$

$\frac{P(Y)}{1 - P(Y)}$ ifadesi olasılık oranı (Odds Ratio) (OR) olarak bilinir ve olasılık oranı $\text{Exp}(\beta)$ ile sembolize edilir (Mertler ve Vannatta, 2005). Bu oran üstünlük oranı olarak bilinir ve bir olayın meydana gelme olasılığının, meydana gelmeme olasılığına oranı ile tanımlanır. $\text{Exp}(\beta_p)$ değeri X_p bağımsız değişkeninin bağımlı değişkeni kaç kat fazla (ya da az) başka bir ifade ile yüzde kaç oranında fazla (ya da az) gözlenme olasılığına sahip olduğunu gösterir.

İkiden fazla seçenek arasında tercih yapılması söz konusu olduğunda kullanılan tercih modelleri multinominal lojit modellerdir. Sırasız tercih modellerinden biri olan multinominal lojit modellerinde bağımlı değişken birbirinden bağımsız ikiden fazla seçeneğe sahiptir. Seçeneklerden herhangi birisi diğerinden daha iyi veya daha kötü değildir, yani seçeneklerin arasında herhangi bir sıralama bulunmamaktadır. Bu nedenle,

seçeneklerden birinin yerinin değiştirilmesi sonuçları etkilememektedir. Birey rasyonel davranarak kendisi için en iyi seçeneği yani en fazla faydayı sağlayan seçeneği tercih edecektir. Multinomial lojit modellerinde fayda fonksiyonu bireylerin özelliklerinin doğrusal fonksiyonudur. Ayrıca bu modellerde hata terimleri bağımsızdır ve hata terimlerinin dağılımı normal dağılıma benzese de; sağa eğiktir ve sol kuyruk daha inceyken sağ kuyruk daha kalındır.

Tablo2. Binary Lojit Modelde Kullanılan Değişken Tanımlamaları

	İlgili Soru (Soru Numarası)	Kategorileri (Kodları)
Bağımlı Değişken	Okulda şiddet yapma durumu (S15)	Hayır (Referans)
		Evet (1)
Bağımsız değişkenler	Cinsiyet (S2)	Kadın (Referans)
		Erkek (1)
	Baba Mesleği (S7)	Memur-Emekli (0) (Referans)
		Esnaf-İşçi-Çiftçi (1)
		Serbest (2)
	Şiddeti gözlemleme yeri (S16)	Ev-Okul (0) (Referans)
		Medya (1) Sokak-Maç (2)
	Ne tür program izlemeyi tercih ediyorsunuz?(S19)	Korku-macera-Mafya-Aksiyon(0) (Referans)
Belgesel-Haber –Bilim (1) Komedi –Spor (2)		
Biri üzerime geldiğinde vurabilirim?(B3)	Hiçbir zaman (0) (Referans) Nadiren-Ara sıra(1) Sık Sık- Her Zaman (2)	
Tandığım insanları tehdit ettiğim olmuştur?(B5)		
Birçok insandan daha çok kavga ederim. (B13)		
Ebeveynlerim hatalarında seni azarlar mı? (A4)		

Multinomial lojit modelinin uygun gösterimi, her bağımlı değişken sınıfının olasılığının, bağımsız değişkenin doğrusal olmayan bir fonksiyonu olarak belirlenmesiyle başlar. Modelleri yorumlamak için; olasılıklardaki ayrık değişimler ve fark (odds)

oranlarındaki değişimleri kullanılır. Multinomial lojit modellerinin doğrusal olmaması nedeni ile açıklayıcı değişkenin etkisi olasılıklar üzerinde sabit olmamaktadır. Bu nedenle açıklayıcı değişkenin yorumlanabilmesi için bir karşılaştırma grubu seçilerek marjinal etkiler hesaplanır.

Uygulama

Araştırmada kullandığımız ilk modelin (Model 1) bağımlı değişkeni iki kategorili cevap değişkeni içerdiğinden incelemede binary lojistik regresyon modeli kullanılmıştır. Modelde kullanılan değişkenler Tablo 2 de özetlenmiştir.

Tablo 3'de görüldüğü gibi model anlamlılığı test eden Omnibus test olasılık değeri $p=0,000 < 0,05$ olduğundan incelemek istediğimiz modelimizde bulunan bağımsız değişkenlerin en azından birinin, bağımlı değişkenin tahminine katkı sağladığı söylenebilir.

Tablo 3 . Binary Lojit Model Katsayılarının Anlamlılığı İçin Omnibus Test

		Ki-Kare	sd	p
Adım1	Adım	148,733	7	,000
	Blok	148,733	7	,000
	Model	148,733	7	,000

Tablo 4'den Hosmer ve Lemeshow (Ki-Kare Uyum iyiliği) testine ait olasılık değerine bakıldığında $p=0,532 > 0,05$ olması nedeni ile model veri uyumunun yeterli düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Binary Lojit Model Uyum İyiliği Hosmer ve Lemeshow Test Sonuçları

Adım	Ki-Kare	sd	p
1	7,045	8	0,532

Tablo 5'de bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin gücünün ölçülmesinde kullanılan Cox-Snell ve Nagelkerke R-kare istatistik değerleri görülmektedir. Bu değerler sırası ile %23,4 ve %28,5 olup, bu değerler 0,20-0,40 arasında olduğundan açıklama oranının yeterli olduğu görülmektedir (Şenel-Alatlı 2014:41).

Tablo 5. Binary Lojit Model Özeti

Adım	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Kare	Nagelkerke R Kare
1	1179,756 ^a	,234	,285

a. Dördüncü tekrarda parametre değerler i 0,01 den az değiştiği için tahmin durduruldu.

Model sınıflandırma tablosu (Tablo 6) kategorize edilen bağımlı değişkene atamaları göstermektedir. Analize devam edilebilmesi için hesaplanan doğru atama oranının %50 den büyük olması gerekmektedir. Model sınıflandırma tablosundan doğru

atama oranı %69,5 olarak elde edilmiş olup bu oran analize devam için yeterli bir göstergedir.

Tablo 6. Binary Lojit Model Sınıflandırma Tablosu

Gözlemlenmiş			Tahmin edilen		Doğruluk Yüzdesi
			Siz okulda şiddet davranışında bulundunuz mu?		
			Hayır	Evet	
Adım 1	Siz okulda şiddet davranışında bulundunuz mu?	Hayır	600	77	88,6
		Evet	238	117	33,0
Genel Yüzde					69,5

a. Kesim değeri 0,500 dir

Tablo 7; Model 1 için elde edilen binary lojistik regresyon analizi sonucu elde edilen katsayıların anlamlılık tablosudur. Tablodan da görüldüğü gibi; cinsiyet değişkenine ait olasılık değeri $p=0,001<0,05$ olduğu için cinsiyet değişkeni, okulda şiddete davranışında bulunma durum değişkenini etkiler. Okulda şiddet davranışında bulunma durumu, erkeklerde kadınlara göre $\text{Exp}(0,4805)=1,616$ kat daha fazla etkilidir. İlgili katsayı (0,4805) pozitif olduğundan cinsiyet değişkeninin bağımlı değişken üzerindeki etkisi pozitif yöndedir.

Okulda ekonomik şiddete uğrayan öğrencinin, okulda şiddet davranışında bulunma olasılığı, hiç şiddete uğramayan öğrencilere göre $\text{Exp}(0,2852)=1,33$ kat daha fazladır. Yine katsayı pozitif olduğundan etki pozitif yöndedir. Okulda sözel ve fiziksel şiddete ile karşılaşan öğrencilerin okulda şiddet davranışında bulunma olasılıkları, okulda hiç şiddet ile karşılaşmayan öğrencilere göre daha yüksektir. Sözel şiddete uğrayan öğrenci $\text{Exp}(1,0564)=2,875$ kat, fiziksel şiddete uğrayan öğrencinin de $\text{Exp}(0,9963)=2,708$ kat daha fazla şiddet davranışında bulunma eğiliminde olduğu görülmektedir.

Ne tür programlar izliyorsunuz? sorusuna verilen cevaplara bakıldığında; belgesel, haber, bilim kurgu, komedi, magazin tarzı film izleyen öğrencilerin korku, mafya, macera tarzı filmi izleyenlere göre şiddet davranışında bulunması olasılığının daha düşük olduğu görülmektedir. (Sırasıyla $\text{Exp}(-0,008)=0,99$, $\text{Exp}(-0,401)=0,66$ kat daha az)

Üzerinde silah ya da kesici alet taşıyan öğrenciler taşımayan öğrencilere göre okulda herhangi bir şiddet davranışında bulunma olasılıkları daha yüksektir. Katsayı pozitif olduğundan etki pozitif yöndedir. Silah ya da kesici alet taşımayan öğrencilere göre taşıyanların şiddet davranışında bulunması $\text{Exp}(0,597)=1,816$ kat daha olasıdır.

Tablo 7. Binary Lojistik Regresyon Sonuçları

	Katsayı	Std.Hata	Z	p	Güven Aralığı %95	
					Alt	Üst
S2=1	,480	,150	3,19	0,001	,185	,775
S7=1	0,285	0,267	1,06	0,287	-,239	,807
S7=2	1,056	0,241	4,41	0,000	,591	1,537
S7=3	0,996	0,242	4,11	0,000	,521	1,471
A4	,222	,109	2,04	0,041	,008	,436
S16=1	,597	,187	3,19	0,001	,230	,964
B5	,3335	,114	2,92	0,004	,109	,557
B13	,3647	,112	3,23	0,001	,143	,586
B3	,2857	,117	2,42	0,015	,054	,516
S19=1	-,008	,241	-0,03	0,973	-,481	,464
S19=2	-,401	,182	-2,20	0,027	-,757	-,044
Sabit	-2,336	,256	-9,12	0,000	-2,83	-1,83

Hata yaptığında ailesi tarafında azarlanan öğrenciler hiç azarlanmayan öğrencilere göre okulda herhangi bir şiddet davranışında bulunması olasılığı $\text{Exp}(0,222)=1,248$ kat daha yüksektir. Annem ve babam hata yaptığım zaman beni azarlar (A4) sorusuna katılım düzeyi arttıkça okulda şiddet davranışında bulunma ihtimali 1,248 kat daha artmaktadır.

Biri çok üzerime geldiğinde vurabilirim (B3) sorusuna verilen cevaplardaki katılım derecesi arttıkça öğrencinin okulda şiddet eğiliminde bulunma ihtimalinin $\text{Exp}(0,2857)=1,33$ kat daha fazla olduğu görülmektedir. Birçok insandan daha çok kavga ederim (B13), sorusuna katılım düzeyi arttıkça okulda şiddet davranışında bulunma ihtimali $\text{Exp}(0,3647)=1,44$ kat daha arttığı görülmektedir. Tanıdığım insanları tehdit ettiğim olmuştur (B5) sorusuna katılım düzeyi arttıkça okulda şiddet davranışında bulunma ihtimali $\text{Exp}(0,3335)=1,395$ kat artmaktadır.

Tablo 8. Binary Lojit Model Marginal Değerler Tablosu

Bağımsız Değişkenler	dy/dx	S.Ha ta	Z	p	Güven Aralığı %95	
					Alt	Üst
S2=1	,091	,028	3,17	0,002	,034	,148
S13=1	,045	,042	1,07	0,283	-,037	,128
S13=2	,195	,041	4,78	0,000	,115	,276
S13=3	,181	,041	4,37	0,000	,100	,263
A4	,041	,020	2,05	0,040	,001	,081
S16=1	,118	,038	3,06	0,002	,042	,195
B5	,062	,021	2,96	0,003	,021	,103
B13	,068	,020	3,29	0,001	,027	,108
B3	,053	,021	2,45	0,014	,010	,096
S19=1	-,001	,046	-0,03	0,973	-,092	,089
S19=2	-,073	,032	-2,25	0,024	-,137	-,009

Tablo 8 deki marjinal etkilere göre yorum yapacak olursak da benzer sonuçlarla karşı karşıya kalmaktayız. Cinsiyet açısından bakıldığında erkeklerin daha yüksek olasılıkla şiddet davranışında bulduklarını, fiziksel ve sözel şiddete uğrayan öğrencilerin şiddet davranışında bulunma olasılıklarının daha yüksek olduğu, en çok şiddet eğilimine sebep veren durumun öğrencinin fiziksel şiddete uğramış olması durumu olduğu görülmektedir. Bunun yanında ailesi tarafından azarlanan öğrenci, kesici alet taşıyan öğrenci korku-aksiyon-macera tarzı film izlemeyi tercih eden öğrencilerin okulda daha çok olasılıkla şiddet davranışında bulunmaktadır. Kavga eğiliminde olan, kaba kuvvet kullanarak (vurarak) kendini savunmayı tercih eden öğrencilerde şiddet eğilimi yüksek olan öğrencilerdir.

Araştırmada incelediğimiz ikinci model (Model 2) için bağımlı değişkenimiz “Ne tür şiddete uğradınız?” sorusuna verilen cevaplar ile belirlenmiş olup cevaplar kendi içinde dört kategoride sınıflandırılmıştır. Bunlar; (0) Hiç şiddete uğramadım (1) Ekonomik şiddet (harçlıksız kalmak), (2) Sözel şiddet (hakaret, alay, tehdit) (3) Fiziksel şiddet (dayak, kaba kuvvet, kapkaç, gasp, cinsel taciz, istismar) olarak gruplandırılmıştır. Bağımlı değişkenin cevaplarının sırasız dört kategori ile tanımlanması nedeni ile model multinominal lojit regresyon kullanılarak oluşturulmuştur. Seçilen modelin

anlamlılığının kontrolü için modelin uygunluğu testlerinin tamamı yapılmıştır. Model 2 de kullanılan değişken tanımlamaları Tablo 9 da özetlenmiştir.

Tablo 9. Multinomial Lojit Regresyon Model Değişkenleri, Kategorileri ve Kodları

	İlgili Soru (Soru Numarası)	Kategorileri (Kodları)
Bağımlı Değişken	Ne tür şiddete uğradınız? (S13)	Hiç Uğramadım (0) (Referans) Ekonomik (1) Sözel (2) Fiziksel (3)
Bağımsız Değişkenler	Cinsiyet (S2)	Kadın (Referans) Erkek (1)
	Baba Mesleği (S7)	Memur-Emekli (0) (Referans) Esnaf-İşçi-Çiftçi (1) Serbest (2)
	En Çok Şiddet Nerede gözlemliyorsunuz? (S11)	Ev-Okul (0) (Referans) Medya (1) Sokak-Maç (2)
	Hiç Şiddete Uğradınız mı? (S12)	Hayır (0) Referans Evet (1)
	Ebeveynlerim hatalarında seni azarlar mı? (A4)	Hiç azarlamaz (Referans) Nadiren-Arasıra (1) Sıkı sık (2)

Tablo 10’da model uygunluk test sonuçları görülmektedir. Modelin önemli olmadığını söyleyen H_0 hipotezi, ilgili hipoteze karşılık gelen olasılık (p) değerinin 0,05 den küçük olması nedeni ile red edilir. Yani, incelenen multinominal lojit model anlamlıdır. Modeldeki regresyon katsayılarının en azından biri sıfırdan farklıdır.

Tablo 10. Multinominal Lojit Model Uygunluğu Testi

Model	-2LL	Ki-Kare	sd	p
Sabit terimli	1337,53			
Genel (Doymuş)	559,71	777,81	24	,000

Modelin uyum iyiliğini ifade edebilmek için Sapma (Pearson ve Deviance) ve Ki-kare değerlerinden yararlanılmaktadır. Model 2 ye ait değerler Tablo 11 den itibaren verilmiştir.

Tablo 11. Multinominal Lojit Model Uyum İyiliği Testleri (Goodness-of-Fit)

	Ki-Kare	sd	p
Pearson	298,36	282	,24
Deviance	229,28	282	,99

İlgili yokluk ve karşıt hipotezleri sırasıyla “Model verilere uygundur” karşın “Model verilere uygun değildir” şeklinde olup elde edilen sonuçlar Tablo 11’de görülmektedir. Her iki sapma içinde ilgili olasılık değerleri sırası ile 0,241 ve 0,991 olup bu değerler 0,05 den büyük olduğu için H_0 hipotezi kabul edilir. Yani model verilere uygundur.

Tablo 12. Multinominal Lojit Model Pseudo R-Kare Değerler Tablosu

Cox ve Snell	,530
Nagelkerke	,567
McFadden	,277

Tablo 12’de Pseudo R-kare değerlerini (Cox ve Snell, Nagelkerke ve McFadden) görmekteyiz. Bu değerler bağımlı değişkenin yüzde kaçının bağımsız değişkenler tarafından açıklandığını gösterir. Tablo 12’deki değerlerin hepsi 0,20 nin üzerindedir. 0,20-0,40 arası değerlerin yeterince iyi olduğu bilinmektedir (Şenel, Alatl 2014:41). Dolayısıyla bağımlı değişkendeki değişiminin, bağımlı değişkenler tarafından açıklanabilen kısmının yüzdelik olarak değerini veren farklı uyum iyiliği R^2 değerleri yeterince yüksek olduğu söylenebilir.

Lojistik regresyon modelinde bulunan bağımsız değişkenlerin anlamlılığı olabirlik oran testi ile ölçülür. Tablo 13 de verilen olabirlik oran testi tablosuna bakacak olursak tüm olasılık değerleri 0,05 den küçük olması nedeni ile modele dâhil ettiğimiz tüm değişkenlerin model için anlamlı olduğunu söyleyebiliriz. Yani cinsiyet, babanın mesleği, şiddete uğrama yeri ve ebeveynin çocuğu hata yaptığımda azarlama durumu değişkenleri öğrencilerin ne tür şiddete maruz kaldınız değişkeni üzerinde etkilidir.

Tablo 13. Multinomial Lojit Model Olabilirlik Oran Testi Sonuçları

Etki	İndirgenmiş Modelin -2 Log Likelihood	Ki-Kare	sd	p
Sabit	559,716 ^a	,000	0	.
Cinsiyet	583,685	23,96	3	,000
Baba Meslek	579,022	19,30	6	,004
En Çok Şiddet Nerede gözlemliyorsun?	597,568	37,85	6	,000
Hiç Şiddete Uğradın mı?	1,188E3	628,63	3	,000
Ebeveynlerim hatada beni azarlar	583,906	24,19	6	,000

a.Bu azaltılmış model nihai modele eşdeğerdir, çünkü etkinin ihmal edilmesi serbestlik derecelerini arttırmaz

Model 2 de kullandığımız bağımlı değişken “Ne tür şiddete maruz kaldınız?” sorusuna verilen cevaplar ile belirlenmiş olup cevaplar; fiziksel şiddet, ekonomik şiddet, sözel şiddet ve hiç şiddete uğramadım olarak alt kategorilere ayrılmıştır. Hiç şiddete uğramadım referans kategorisi olarak alınmıştır. Bağımlı değişkenin kendi içinde sırasız dört kategori olması nedeni ile de multinomial lojit regresyon modeli kullanılarak analizler yapılmıştır. Tablo 14’de multinomial lojit parametre tahminine ilişkin test sonuçlarını görmekteyiz. Tablodan bağımsız değişkenlerin tamamının en az bir alt kategori ile bağımlı değişkene verilen cevaplar üzerinde etkin olduğu görülmektedir.

Tablo 14. Multinomial Lojit Regresyon Alt Kategorileri Anlamlılık

						Güven Aralığı %95	
S13	Sabit	Std. Sapma	Z	p	Alt	Üst	
1	S2=1	,122	,334	0,37	0,715	-,5336	,778
	S7=1	,770	,387	1,99	0,047*	,0108	1,53
	S7=2	-,758	,450	-1,68	0,093**	-1,642	,125
	S11=1	-,783	,488	-1,60	0,109	-1,741	,173
	S11=2	-1,070	,454	-2,36	0,018*	-1,961	-,180
	S12=1	5,165	,412	12,51	0,000*	4,356	5,974
	A4	,421	,245	1,72	0,086**	-,0591	,901
	Sabit	-2,106	,559	-3,77	0,000*	-3,202	-1,010

2	S2=1	,0451	,336	0,13	0,893	-,6139	,7043
	S7=1	,370	,388	0,95	0,340	-,3910	1,131
	S7=2	-1,225	,449	-2,73	0,006*	-2,106	-,344
	S11=1	-,984	,493	-1,99	0,046*	-1,952	-,017
	S11=2	-1,108	,456	-2,43	0,015*	-2,002	-,213
	S12=1	5,965	,442	13,48	0,000*	5,098	6,833
	A4	,288	,246	1,17	0,243	-,1952	,771
	Sabit	-2,016	,565	-3,57	0,000*	-3,123	-,908
3	S2=1	,801	,343	2,34	0,020*	,1289	1,474
	S7=1	,416	,398	1,05	0,295	-,3636	1,197
	S7=2	-1,098	,455	-2,41	0,016*	-1,991	-,204
	S11=1	-1,926	,503	-3,83	0,000*	-2,913	-,939
	S11=2	-1,890	,458	-4,12	0,000*	-2,788	-,991
	S12=1	6,986	,578	12,08	0,000*	5,852	8,120
	A4	,7437	,251	2,96	0,003*	,2508	1,236
	Sabit	-3,212	,668	-4,80	0,000	-4,523	-1,901

*:0,05, **:0,10 önem düzeyinde etkili

Erkek olanların ekonomik şiddete uğrama olasılıkları kadınlara göre daha düşüktür. Babası esnaf-çiftçi ya da serbest meslek kategorisinde olan öğrenciler; memur-emekli kategorisine göre daha yüksek bir olasılıkla ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. Şiddeti medyada gözlemleyen öğrencinin ekonomik şiddete maruz kalma olasılığı şiddete ev ya da okulda gözlemleyen öğrencilere göre daha fazladır. Daha önce şiddete uğrayan öğrencinin ekonomik şiddet ile karşılaşma olasılığı, şiddete uğramayana göre daha yüksektir.

Kadın öğrencilerin okulda sözel şiddet ile karşılaşması olasılığı daha fazladır. Babası memur-emekli kategorisinde olan öğrenciler diğer gruptakilere göre daha çok sözel şiddet ile karşılaşmaktadır. Daha önce şiddete uğrayan öğrencinin okulda sözel şiddet ile karşılaşması olasılığı şiddete uğramayan öğrencilere göre daha yüksektir. Ailesi

tarafından hata yaptığıında sık sık azarlanan öğrencilerin okulda sözel şiddete uğrama olasılığı hiç azarlanmayan öğrencilere göre daha düşüktür. Erkek öğrencinin fiziksel şiddete uğrama olasılığı kadın öğrenciye göre daha yüksektir. Şiddeti ev ya da okulda gözlemleyen öğrencinin okulda fiziksel şiddet ile karşılaşma olasılıkları diğer gruptakilere göre daha yüksektir.

Tablo15. Multinomial Lojistik Model Tahmin Edilmiş Marjinal Olasılıklar

		Y=0 Hiç (Referans)	Y=1 Ekonomik	Y=2 Sözel	Y=3 Fiziksel
S2 Cinsiyet	Erkek	-0,009 (0,465)	-,0400 (0,107)	-0,082 (0,002)*	0,131 (0,000)*
S7 Baba Meslek	Esnaf-Çiftçi	-0,021 (0,126)	,0655 (0,020)**	-0,027 (0,376)	-0,016 (0,597)
Referans: Memur-Emekli	Serbest	0,038 (0,020)**	,0426 (0,175)	-0,061 (0,076)**	-0,019 (0,562)
S11 En çok şiddeti nerede gözlemliyorsunuz?	Medya	0,046 (0,025)**	,0829 (0,024)*	0,071 (0,069)***	-0,200 (0,000)*
Referans: Ev-Okul	Sokakta-Maçta	0,053 (0,005)*	,0421 (0,152)	0,067 (0,038)**	-0,162 (0,000)*
S12 Şiddete uğradınız mı?	Evet	-0,782 (0,000)*	,143 (0,000)*	0,293 (0,000)*	0,345 (0,000)*
Referans: Hayır	Çoğunlukla	-0,017 (0,063)**	-0,005 (0,756)	-0,051 (0,010)**	0,074 (0,000)*
A4 Aile azarlama tutumu	Referans: Nadiren ya da hiç				

Bağımlı Değişken: (0: Hiç şiddete uğramadım (Referans), 1:Ekonomik Şiddet, 2:Sözel Şiddet, 3:Fiziksel Şiddet)*:0,01 önem düzeyinde anlamlı **:0,05 önem düzeyinde anlamlı***:0,10 önem düzeyinde anlamlı

Şiddeti medyada gözlemleyen öğrenci en az fiziksel şiddete maruz kalanlardandır. Şiddete uğrayan öğrencinin fiziksel şiddete uğrama olasılığı uğramayan öğrencilere göre

daha yüksektir. Ailesi tarafından hata yaptığında sıkça azarlanan öğrencilerin fiziksel şiddete uğrama ihtimali hiç azarlanmayan öğrencilere göre daha yüksektir.

Genel olarak değerlendirildiğinde; erkek öğrenciler, kadın öğrencilere göre en fazla fiziksel şiddet, en az sözel şiddet ile karşılaşmaktadır. Şiddeti medyada gözlemleyen öğrenci en az fiziksel, en çok ekonomik şiddet ile karşı karşıya gelmektedir. Şiddete uğrayan öğrenci en fazla fiziksel şiddet ile karşılaşmaktadır. Ailesi tarafından hata yaptığında sık sık azarlanan öğrenci okulda en fazla fiziksel şiddet ile karşılaşırken, en az sözel şiddet ile karşı karşıya kalmaktadır. Ailenin azarlama durumunda artış olması durumunda fiziksel şiddet ile karşılaşma olasılıklarının arttığı, ekonomik şiddete uğrama olasılıklarının da azaldığı karşımıza çıkan bir diğer çarpıcı sonuçtur.

Babası esnaf çiftçi olan öğrencilerin ekonomik şiddet ile karşılaşma olasılığı babası memur-emekli olan öğrencilere göre daha yüksektir. Dışarıda şiddete uğrayan öğrencinin okulda ekonomik şiddete uğrama olasılığı çok yüksektir.

Babası serbest meslek ile uğraşan öğrencilerin okulda sözel şiddete uğrama olasılıkları, babası memur emekli olan öğrencilere göre daha düşüktür. Şiddeti medya, sokak ve maçlarda gözlemleyen öğrencinin okulda sözel şiddet ile karşılaşma olasılığı ev-okulda gözlemleyen öğrencilere göre daha yüksektir. Daha önce şiddete uğrayan öğrencinin sözel şiddet ile karşılaşma olasılığı uğramayan öğrencilere göre daha yüksektir. Ailesi tarafından hata yaptığında azarlanan öğrenci hiç azarlanmayan öğrencilere göre sözel şiddete uğrama olasılıkları daha yüksektir.

Sonuç

Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğu, yaşamlarında şiddetin var olduğunu ve bunu sıklıkla arkadaş, okul çevre ve medya ortamında yaşadıklarını belirtirken, sert davranmayı, kaba söz ve davranışlara muhatap olmayı şiddet olarak algılamakta, ağız dalaşı, lâf atma, alay etme, gibi davranışları ise şiddet olarak algılamamakta fakat en çok bu tür sözel şiddete maruz kalmaktadırlar. Bu sonuç şiddetin; daha çok “dayak ve kavga” şeklindeki fiziksel boyutunun algılandığını, sözel boyutunun şiddet olarak algılanmadığı göstermektedir.

Çalışmada; algılanan şiddet şeklinin dayak, şiddet eğiliminde etkili faktörlerin, cinsiyet, sınıf, ailenin gelir düzeyi, anne ve babanın tutumu ve babanın çalışma durumu olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Algılanan şiddet kaynağının dayak, şiddet eğiliminde etkili faktörlerin, cinsiyet, sınıf, ailenin gelir düzeyi ve babanın çalışma durumu olması bakımından çalışmamız Özgür vd'nin 2011 çalışması ile benzerlik göstermektedir. Bu durum iki çalışma arasındaki süre farkından dolayı şiddet konusunda alınan önlemlerin yeterli olmadığını düşündürmektedir.

Çalışmada elde edilen bir diğer sonuç, şiddetin yaygınlaşmasında medyanın, arkadaş çevresinin ve çevrenin rolünün olduğudur. Elde edilen sonuçlardan şiddet konusunda medyanın etkili olması ile ilgili Taylan'nın (2011) çalışmasıyla benzerlik göstermektedir.

Çalışmada Ailenin, şiddete uğranıldığında ilk müracaat edilen ve sorunların çözümünde etkili olan bir kurum olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin bir olumsuzlukla karşılaştıklarında, kendilerine en yakın olana başvurdukları ve sorunlarını anlattıkları belirlenmiştir. Bu durumda, öğrenciler için önce aile, sonra öğretmenleri sorun çözücü görevini üstlenmektedir.

Çalışmada, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, okulda daha çok fiziksel şiddete uğradıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Göldağ'ın (2015) çalışmasında elde ettiği sonuçla benzerlik göstermektedir.

Çalışmada, öğrencilerin kendi aralarındaki rekabet ortamı ve çevreye karşı kendini kabullendirme isteğinin şiddet davranışlarının nedeni olarak belirlenmiştir. Spor aktiviteleri, sosyal etkinlikler, geziler gibi etkinliklerin azlığı öğrencilerin şikâyet ettikleri konuların başında yer alırken şiddet içerikli davranışların önlenememesinin nedeni olarak da görülmektedir. Öğrenciler arasında şiddetin en çok gözlemlendiği ve şiddeti körükleyen etkenin çevre olduğu ifade edilmiştir. Baba mesleği serbest olan öğrencilerin fiziksel şiddete uğrama olasılığı, baba mesleği memur ya da emekli olan öğrencilere göre daha düşük olduğu, şiddeti medyada gözlemleyen öğrencilerin okulda fiziksel şiddete uğrama olasılıkları, diğer yerlerde gözlemleyenlere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şiddeti sokak ve maçlarda gözlemleyen öğrencilerin fiziksel şiddete, şiddeti ev ve okulda gözlemleyenlere göre daha az olasılıkla uğradıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ebeveyn tutum oranlarına bakıldığında; babanın otorite ve disiplin oranlarının anneye göre yüksek ve babayı arkadaş gibi hissetme ya da babanın ilgisini üzerinde hissetme oranların anneye göre düşük olduğu gözlemlenmektedir.

Araştırma bulgularına göre, okullarda öğrencilere şiddetin fiziksel boyutu kadar, sözel, cinsel ve ekonomik boyutu konusunda da farkındalık kazandırılması, okullarda, gerçekleşebilecek olası şiddet olaylarının önlenmesinde görev alan departman veya kişilerin sorumluluklarının artırılması ve denetlenmesi, şiddete uğrayan çocuklara gerekli yardımın sağlanması, öğrencilere ruh sağlığı taramalarının yapılması, oluşturulacak şiddet önleme programlarına katılmalarının sağlanması, şiddet içerikli yayın ve haberlerin etkin bir şekilde kontrol edilmesinin gerekli ve önemli olduğu düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Arslan Y. (2015). "Okullarda Yaşanan Şiddet Olaylarının Düzey ve dinamiklerini Anlamak: Batman Merkez Örneği/Türkiye", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(5): 1-17.
- Budak S (2003). *Psikoloji sözlüğü*. 2. baskı. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Buka, Stephen ve Felton Earls (1993), "Early Determinants of Delinquency and Violence", *Health Affairs*, 12 (4).
- Çokluk, Ömay (2010). "Lojistik Regresyon Analizi: Kavram ve Uygulama", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice C.10-*(3): 1357-1407.
- Genç Y., Taylan H.H., Adıgüzel Y., Kutlu İ. (2017). Aile İçi Şiddetin Ergenlerin Şiddet Eğilimlerine Etkisi: Antalya Liseleri Örneği, *Özgün Araştırma*, Ağustos, 7(2): 409-422.
- Göldağ B. (2015). Öğrencilerin Şiddet Eğilimi Düzeyleri ve Değer Algıları, *TÜBAV Bilim* 8 (4) 2015: 1-15.
- Gurr, T.R. (1973). The Revolution. Social-Change Nexus: Some Old Theories and New Hypotheses. *Comparative Politics*, 5(3), Special Issue on Revolution and Social Change: 359-392.

- Hökelekli, H. (2007). Çocuk Ve Gençlerde Şiddet Olgusu Ve Önlenmesi Ne Yönelik Öneriler, Değerler Eğitimi Dergisi, 5(14): 61-78.
- Mertler, C. A., & Vannatta, R. A. (2005). Advanced and multivariate statistical methods: Practical application and interpretation (3th ed.). Glendale, CA: Pyrczak Publishing.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2008), Öğrencilerin Şiddet Algısı, Ankara.
- Özgür, G., Yörükoğlu, G., Arabacı, L. B. (2011). Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 2(2): 53-60.
- Şahin E.S. ve Korkut Owen F. (2009). Psikolojik İhtiyaçları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi 2009, 4 (32): 64-74.
- Şenel S. & Alatlı B. (2014). “Lojistik Regresyon Analizinin Kullanıldığı Makaleler Üzerine Bir İnceleme”. Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi 5/1: 35-52.
- Şener, G. Özcan, B.M. (2013), İlköğretim Kurumlarında Yer Alan Öğretmen ve Öğrencilerin Şiddet Algıları, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Üniversitesi, 3(1): 7-20.
- Taylan, H.H. (2011). Televizyon Programlarındaki Şiddetin Yetiştirme Etkisi: Konya Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi), Konya.
- Who, (2014). Global Status Raport On Violence Prevention. WHO Library Cataloguing-in- Publication Data.